

Rusia în 1915.

I

Chestiunile poloneză, evreiască și ucraineană. — Existența Ucrainei contestată de d-nii Take Ionescu și Nic. Iorga.

Expunerea de mai jos a vieții acestor trei națiuni din Rusia e făcută exact în mare parte după două ziare mari rusești din Kiev și Odesa *), fixînd astfel modul de a privi realitatea și actualitatea din Rusia al intelectualilor Rusiei sud-vestice, vecina noastră nemijlocită. Acelaș punct de vedere domnește și în societatea cultă a Basarabiei noastre, care se află sub influența presei din Kiev și Odessa.

Există un obicei foarte bun în presa din Rusia: la fiecare an nou se fac reviste generale, priviri retrospective destul de detaliate asupra vieții mondiale, interne rusești și a celei locale din anul trecut. E de datoria colaboratorilor să descrie fiecare cîte o latură caracteristică a vieții comune; astfel timp de 4—5 zile (1—6 Ianuarie) toate ziarele rusești pe lîngă materia curentă, își măresc mult formatul cu reviste detaliate și totdeauna foarte instructive ale trecutului recent. Viața internațională, războiul cum se prezintă pe diferitele fronturi, politica internă, starea juridică, chestiunile naționale, succesele în artă, literatură, muzică, viața economică, finanțele, comerțul din localitate, lucrările instituțiilor de autonomie locală și ale primăriilor etc.,—totul se supune criticei și aprecierii pe larg odată pe an.

Expunerea de mai jos redă acea limbă de fabulist de care se servește presa rusească cinstită și conștientă, în aceste vremuri de cenzură militară; ne-am mărginit numai să subliniem

*) „Kievsciaia Mislî“ („Gîndul Kievului“) cu un tiraj de peste 50 mii de exemplare, și „Odesschiia Novosti“ („Noutățile Odesei“)—tiraj peste 35000, amîndouă organe mari ale presei radicale.

bucățile care trebuiesc cetite cam printre rînduri. Dar și din această reproducere legată de limbajul specific rusec se va vedea clar curajul nemărginit cu care se cugetă în Rusia actuală asupra cauzelor poloneză, evreiască și ucraineană; se va vedea că presa rusească cea asuprită de cenzură se exprimă în mod mult mai liber și autorizat decît presa... romînească.

În România au putut să aibă loc acele declarații ușurate și care nu pot fi îndestul condamnate, din discursurile unor parlamentari tăgăduind în primul rînd însăși existența Ucrainei. Și iată că ne vin ziare răspîndite rusești care ne vorbesc despre Ucraina și despre drepturile naționale ale ucrainenilor în auzul tuturor, *urbi et orbi*.

Viața Rusiei în 1915 a fost extrem de complicată și interesantă. Neputînd-o trece în revistă odată în întregime în paginile „V. R.”, am ținut să lămurim acele părți din această viață, care ne ating întru cîtva sau mai adînc, politicește și teritorialicește, Ucrainenii, Evreii ruși și Polonezii populînd cu 95°/_o toată Rusia vestică și sud-vestică, vecina noastră. Ne rezervăm să reproducem altădată rezumatul „Rusiei în 1915” în întregime.

Chestiunea poloneză.—Imediat după declararea războiului s'a simțit de către toți că chestiunea poloneză devine o chestiune internațională. Polonia trebuia să ocupe un loc central în acest conflict, în care iau parte Rusia, Austria și Germania. Ea este mărul discordiei, și tot ea este un factor important al luptei. Această lature a ciocnirii popoarelor a fost foarte bine apreciată de Sir Edward Grey, care a cetit la timp în Camera Comunelor „Apelul” istoric către Poloneji lansat de Marele Duce Generalisim. Cam spre sfîrșitul ultimei sesiuni parlamentului italian (Decembrie 1915) a făcut acelaș lucru, și a primit înaintea închiderii sale o moțiune în senzul „Apelului”.

Societatea poloneză din Rusia a făcut în ultimul an multe efortări pentru a populariza în Europa și America ideia despre caracterul pur internațional al problemei poloneze. Președintele Wilson a dat deputațiunei de Poloneji o promisiune formală să susțină cît îi este în putere, cerințele poloneze la încheerea păcii. E neîndoios că aceleași promisiuni au fost făcute și de mai mulți barbați de stat din Europa, dar lucrul rămîne până acum aproape cu totul necunoscut. *Polonezii pricep perfect că le e mult mai ușor să obțină renașterea politică tocmai dela un areopag internațional, care va fi viitorul congres de pace, decît dela un stat separat.*

Societatea rusească din contra, în majoritatea ei este de părere că chestiunea poloneză nu e decît o chestiune internă pentru Rusia și trebuie rezolvată prin instituțiunile legislative ale imperiului rusec. Acî este punctul cardinal al divergenței dintre Poloneji și opinia publică rusească.

În a doua jumătate a anului trecut, de altfel, *această dispută a și pierdut interesul practic.**) Însă Polonezii au continuat

*) Adică Polonia a și fost ocupată de Germani.

să urmărească ca societatea Rusiei să adopte programul lor, După cum a declarat deputatul polonez Dîmșa în plină Dumă, Nemții au intrat în Varșovia, avînd în fruntea lor pe moștenitorul Saxoniei, care e rudă apropiată cu unul din foștii regi ai Poloniei, fapt care *ar putea mult impresiona populațiunea locală*.

Deci ar trebui pe deoparte ca Rusia să se grăbească *cu publicarea unui program concret* asupra cauzei poloneze, iar pe de altă parte ca acest program să fie *destul de „larg“*. Tot în acest sens s'a pronunțat și presa poloneză. Ca răspuns la aceasta „Reci“ *) însă a declarat că *„nu s'a schimbat nimica“*.

Societatea poloneză s'a simțit în genere *foarte rău* în anul trecut. Ea se aștepta că toată structura politică a Poloniei va fi schimbată curînd în urma publicării (1 Aug. 1914) „Apelului“ Marelui Duce; *așteptările acestea nu s'au îndeplinit*. Mai departe Polonezii sperau că cel puțin pentru acei din ei care locuiesc în Rusia de vest (adică la Răsărit de Polonia propriu-zisă care a și fost ocupată de Germani) liberă încă de năvălirea dușmanului, se va face *totul ce era „necesar“*; dar nici aceasta n'a avut loc.

În August 1915 partidul polonez („colo“) a prezentat în Dumă un proiect de lege referitor la desființarea tuturor restricțiunilor, care se practică în Rusia în ce privește pe Polonezii care stau în interiorul imperiului. *Dar Corpurile Legiuitoare au fost în curînd disolvate*.

În anul trecut a ținut ședințe și o comisiune specială ruso-poloneză în Petrograd, *dar nici lucrările ei n'au avut vre-un rezultat practic*.

În ziua deschiderii Dumei (19 Iulie 1915) prim-ministrul Goremîchin în discursul lui a dat în numele guvernului o promisiune solemnă de a acorda Poloniei autonomia, dar pentru Poloneji toate acestea au fost și *tîrzi și „puține“*, fiindcă Nemții se găseau atunci deja sub zidurile Varșoviei...

O adevărată calamitate pentru Poloneji a devenit așa numiții „fugari“ sau mai bine zis „deportați“. Societatea poloneză i-a numit pe acești nenorociți „wynancy“ („alungați, expulzați“). Anul trecut a împovărat națiunea poloneză cu cel puțin un milion din acești fugari!

Pentru întreținerea unei asemenea mase uriașe formate din acești lipsiți de adăpost, era nevoie de mai multe milioane lunar. Guvernul și diferitele comitete au venit în ajutorul Polonejilor, dar mai ales însăși societatea poloneză a desfășurat o energie nemai-pomenită: s'au înființat sute de comitete mici și mari prin orașe și țirgușoare, s'au ținut congrese, consfătuiri, s'au creat niște organe centrale, institutul de imputerniciți ambulanți, etc..

Cercurile poloneze se îngrijau să nu fie prea mare împrăștiere și spulberare a maselor de fugari, pentruca aceștia să nu piardă „fața“ lor națională. Deci paralel cu ajutorul material au fost pretutindeni deschise pentru fugari niște școli, cursuri și alte focare de cultură. Numai o conștiință națională adînc dezvoltată—și ea este așa la Poloneji—a putut să nască o aseme-

*) Ziarul oficial al partidului constituțional-democrat.

nea energie colosală, atîta insistență și fermitate în urmărirea scopului!

Dar ce se făcea în acelaș timp, peste graniță? Aci s'a întîmplat un fapt de o importanță istorică: *reuniunea tustrelor „țări răpîte“*. Ca și acum 120 de ani, Polonia a ajuns din nou unită, deși sub anumiți guvernatori generali străini și în condițiunile unei țări pe picior de războiu.

Începînd cu August 1915 în Polonia veneau mereu oameni politici poloneji din Galiția și Poznania. Întîlniți după o lungă despărțire frații buni s'au strădănit să-și găsească o limbă comună de înțeles. Izbutit-au? E greu să spunem de oarece ne lipsesc informațiunile exacte în privința aceasta. În schimb ne e cunoscut altceva, mai grav: *cum anume au profitat Polonejii de situația lor economică și culturală de astăzi*.

Școala poloneză, incluziv cea superioară, justiția poloneză, autonomia locală națională—totul ce li s'a dat de Nemți a fost primit de Poloneji ca ceva inevitabil, dat și obligator. În toată țara s'a și început imediat o muncă intensă și omnilaterală. Polonejii se silesc să-și lecuiască rănile, cauzate țării lor printr'un an de războiu.

Stăpînii noi nu-i satisfac pe Poloneji (*ei n'au nevoie în genere de stăpîni*), dar ei procedează conform principiului vechi: *carpe diem*. Ei sînt conștienți de datoria lor înaintea patriei, Poloniei, și lucrează atît și așa cît e posibil, clădind, creînd.

Puțin de tot știm despre ceia ce se petrece în Poznania. Pentru prima oară după mulți ani a fost numit aci episcop un polonez, au fost reduse unele restricțiuni ale națiunii poloneze. Dar aceste înlesniri sînt încă atît de departe de îndeplinirea tuturor pretențiunilor poloneze!

După ziare, Polonejii au votat în Reichstag contra creditelor de războiu. Dacă aceasta e adevărat, atunci avem înaintea noastră cel mai serios indiciu asupra dispozițiunilor poloneze din Prusia. „Polonezul și prusacul nu vor fi frați niciodată“—spune o zicătoare poloneză. Ura contra Neamțului e în singele polonez,—și cu toate acestea... *cu toate acestea Polonejii austrieci* (între ei și profesorul lavorschii, președintele comitetului suprem național) *propovăduesc de cîteva luni dearîndul, împacarea intereselor Poloniei și Germaniei*. De altfel Polonejii din Poznania continuă să tacă.

„*La haute politique*“ poloneză e acum în mînile Polonejilor galițieni. Din Galiția emană legiunile care se luptă pe frontul rusesc; în Galiția socialiștii se unesc cu celelalte partide pentru „*opera națională comună*“, Galiția încearcă să lege într'un întreg cele trei „*țări răpîte*“ și duce toate tratativele externe în numele națiunii întregi.

Trebue să recunoaștem Polonejilor galițieni un program bine stabilit, pe care ei îl mărturisesc de cîțiva ani. Momentul actual e socotit de ei ca cel mai prielnic pentru realizarea acestui program, și astfel ei fac acum tot posibilul în această direcție.

Chestiunea evreiască.—Poporul evreesc poate spune împreună cu proorocul mîniei și al jălii, Ieremia: „am încercat mîhnirea de sub toiagul mîniei Domnului“. Din toate națiunile Rusiei Evreii au suferit în 1915 cel mai mult. Poporul evreesc a dat armatelor Înțelegerii nu mai puțin ca 800 mii de soldați. Pe de altă parte Evreii iau parte și în oștirile Austro-Ungariei și Germaniei, și deci soarta întregii națiuni evreești apare și mai tragică.

Războiul devastator a trecut precum se știe în Rusia și în Austria tocmai prin regiunile populate foarte mult de Evrei. Aparținînd clasei comerciale *par excellence*, Evreii au căzut primele jertfe. Agricultorii mici și mari au rezistat crizei și ruinării pînă în momentul invaziei străine; iar Evreii, acești „oameni ai aerului“, au fost absolut sărăciți la primul tunet de artilerie.

Deportațiunea ca un fel special de fugărire, adică fuga forțată, a început la Evrei încă în toamna lui 1914. Către Ianuarie 1915 numărul fugarilor evrei în Polonia a atins cifra de 100 de mii, iar numai în Varșovia s'au adunat peste 80,000 de fugari. Tot în Ianuarie a avut loc expulzarea Evreilor din gubernia Covo, în Aprilie și Mai—din Curlanda și Lituania; însfîrșit în Iunie au început deportările în masă din Podolia și Basarabia de Nord.

Paralel cu îndepărtarea forțată a Evreilor, mergea și fuga lor ca un fapt comun pentru întreaga populațiune din regiunile ocupate de inamic. După calculul „Monitorului Oficial“ (No. 272) Evreii fugari au fost adăpostiți în următoarele gubernii: Mînc 26906 de suflete, Vitebsc 12855, Ecaterinoslav 10793, Herson 9620, Nijnii-Novgorod 8471, Tavrida (Crimeea) 8450, Tambov 6441, Penza 5997, Saratov 5424, Poltava 5468, Haricov 5337. În acest calcul au intrat numai acei din fugari, care au fost înregistrați de către comitetele evreești de ajutor. În afară de aceștia mai multe grupuri și convoiuri nesfîrșite s'au împrăștiat neînregistrate pe fața Rusiei interioare încît cifra totală a acestor nenorociți devine în tot cazul enormă.

Suferințele lor prezintă ceva cu totul excepțional; unii de multe ori au fost nevoiți să-și schimbe sediul și să rătăcească în căutarea adăpostului. Dintăiu au părăsit țirgușoarele Poloniei și s'au concentrat în Varșovia și alte orașe mari; cînd însă Varșovia a căzut, ei au fost nevoiți să fugă pur și simplu cît mai departe spre Est, spre interiorul imperiului.

Aci, în primul timp, autoritățile locale nu-i lăsau să se stabilească și ei au fost siliți să se mute pe jos în unele orașe anume admise pentru locuirea Evreilor.

Și astfel pe cînd fuga a fost ceva comun pentru toată populația Rusiei vestice, îndepărtarea de acolo a națiunii evreești a fost tocmai un eveniment continuu forțat, exclusiv evreesc. Alăturarea cu aceste pătămiri s'a ivit și așa numită „ostatecie“.

Notabilii și bogatașii localnici din teritoriile războiului au fost luați sub pază și trimiși pentru internarea în temnițele Pol-

tavei, Cremenciugului, Ecaterinoslavului, etc. Către sfârșitul lui Iulie fuga lor a fost în toiu. În diferite orașe ale guberniilor unde Evreii sînt de mult admiși să locuiască, s'au îngrămădit zeci de mii din acești desmoșteniți ai soartei, flămînzi și bolnavi, încît autoritățile nu știau ce să facă cu ei și unde să-i interneze.

La întrebările administrației locale, guvernul a răspuns că Evreii fugari sînt de acum înainte admiși să rămînă acolo unde au venit, pentru tot timpul războiului. În acelaș timp politica generală a Rusiei oficiale a înclinat spre mai multă toleranță și bunăvoință față de națiunile subjugate; această idee a fost chiar declarată în Dumă de însuși primul ministru Goremişin. Sub noul ministru de interne principele Șcerbatov (demisionat foarte în curînd) a fost editată la 4 August 1915 o circulară specială asupra Evreilor, care în tot cazul deschide o eră nouă în drepturile la viață ale evreimii rusești, drepturi rămase până a tunci la nivelul evului mediu.

Conform acestei nuvele, Evreii au căpătat dreptul de a trăi pretutindeni în Rusia exceptînd capitalele și orașele aflate în competența miniștrilor de războiu și de Curtea Imperială. Circulara a fost adusă la aprobarea Țarului și publicată de Senat, ceea ce i-a dat puterea juridică și istorică.

E de notat că pe alocurea autoritățile prea reacționare au refuzat să se supună noului act. Și astăzi vedem circulara neaplicîndu-se la Kiev și desființată în Caucaz, de unde Marele Duce fost Generalism a izgonit până și pe toți fugarii stabiliți acolo mai dinainte. Cu puține excepții însă, Evreilor li s'au deschis nu numai orașele numeroase din toată Rusia, ci și regiunile bogate ale Siberiei. Influența binefăcătoare a acestei măsurii se va evidenția negreșit după sfârșitul războiului nu numai pentru evreime, ci și pentru întreaga țară uriașă a Rusiei—așa este părerea tuturor cercurilor înaintate din Rusia.

A doua măsură de ușurare luată în privința Evreilor este desființarea regulilor restrictive pentru înscrierea Evreilor în școli. Lărgirea dreptului egal la instrucție pentru Evrei a fost iarăși un produs al evenimentelor groaznice ale războiului, al înfrîngerii suferite de Ruși.

Până la războiu mai multe mii de tinerii Evrei au fost siliți să urmeze studiile în străinătate. Chemați acasă la desfășurarea ostilităților, ei s'au adresat ministrului Casso (basarabean) cerînd admiterea lor în școlile rusești.—Ce, oare s'a schimbat ceva în lume?—a răspuns întrebător adevăratul rus, coborîtor din Romîni, Casso.

Și numai succesorul său contele Ignatiev a priceput că „da, s'au schimbat multe“. Nevoia de a avea cît mai mulți ingineri, medici, etc., a reclamat măsuri radicale și a produs desființarea limitărilor pentru Evrei în învățămînt. Contele Ignatiev a procedat treptat: a admis pe studenții stăini la universitățile rusești, cu toată opunerea ministrului de interne Maclacov, care interzicea Evreilor de a veni în orașe mari pentru studii.

Tragerea la sorți pentru înscrierea în școli (procentul la sută de elevi este în diferite localități de 5—15 pentru Evrei, și de aci s'a introdus sub Casso tragerea la sorți pentru ei, încît din 100 de aspiranți intrau în școli 4—5-a parte) a fost deosebit de anulat. „Norma de procent“ a devenit o nedreptate strigătoare față cu concentrarea în toată Rusia a miilor de foști elevi Evrei fugari din liceele Rusiei vestice și Poloniei, și față cu mulțimea copiilor evrei de vîrsta școlară aparținînd familiilor celor mobilizați, răniți, uciși.

La 10 August a avut loc „păreră consiliului de miniștri“ confirmată de împărat prin care s'a decis ca toți copiii evrei care doresc a se înscrie în școlile primare, secundare sau superioare, să fie primiți, dacă se numără printre familiile luptătorilor foști sau actuali, dacă au rude de aproape plecate pe cîmpul de luptă, —și să li-se facă toate înlesnirile posibile, chiar cu preferință față de creștini, neaparținînd familiilor de ostași. O excepție a fost făcută în privința școalelor militare și a unor școli privilegiate unde Evreii nu sînt admiși în general.

Astfel negăsindu-se aproape nici o familie evreiască care să nu fi dat un ostaș armatei, mii și mii de studenți și elevi din tineretul evreesc au avut în 1915 posibilitatea să intre în școlile rusești.

A rămas încă o restricțiune însemnată : pe cînd Evreul poate să locuiască aproape unde vrea, căpătarea permiselor pentru negustorie în localitățile deschise din nou Evreilor, li-se admite numai în mod provizoriu.

Realitatea în genere ne arată că Evreii tot mai sînt în Rusia „cetățeni de rangul al treilea“ și că se află tot sub o suspectare specială. Numai aceste două ușurări importante în privința învățămîntului și a traiului pe teritorii noi, prezintă singurele puncte frumoase din viața evreiască din Rusia la 1915.

Suspectarea continuă în privința Evreilor avînd ca urmare îndepărtarea acestei națiuni spre Est și așa numita „ostatecie“, a mai produs și urmărirea, prigonirea presei evreești. Încă la începutul anului în Kiev au fost oprite edițiile periodice în limbile evreiască și ucraineană. După aceia în Petrograd s'au suspendat din ordinul guvernului două reviste-ziare „Voshod“ („Răsăritul“) și „Razsvet“ („Zorii zilei“) care apăreau în limba rusească reprezentînd interesele națiunii evreești.

Pe la sfîrșitul lui Iulie 1915 tocmai cînd Goremîkin și-a declarat „bunavoința“ sa pentru națiunile „străine“ din Rusia, a fost oprită apariția tuturor organelor periodice evreești în limba veche, în jargon și în rusește. Pentru moment sînt admise în Rusia orice ziare în orice limbă incluziv cea tătară, iar presa evreiască reprezentînd cugetarea unei națiuni de peste 6 milioane este absolut suprimată împreună cu cea germană.

Chiar presa oficioasă recunoaște că ziarele evreești nu contribuiau decît la răspîndirea informațiilor exacte și a simțirilor patriotice, totuși interzicerea se menține. Mai ales Senatul

rusesc continuă munca lui încordată pentru a inventa noile norme de limitare ale vieții și drepturilor evrești. Aceasta se face cu o deosebită îngrijire și minuțiozitate, tocmai acumă cînd se schimbă toată fața lumii, cînd strălucesc razele viitorului comun al omenirii deșteptate...

Evreul meseriaș poate înființa numai ateliere mici în noile teritorii unde a fost admis în 1915 și nu fabrici sau uzine, dar i s'a permis să lucreze ca mecanic la fabricile altora! Soțiilor medicilor evrei și urmașilor soldaților evrei din vremurile lui Nicolae I (1824—1856), li s'a acordat dreptul de a-și cumpăra imobile, însă numai în regiunile unde au drept de locuire permanentă. S'au anulat regulele după care meseriașul evreu putea să fie recunoscut ca maistru numai după un stagiu de 6 ani; acumă el în urma unui simplu examen capătă diploma, calitatea de meseriaș și dreptul de a locui unde vrea.

Ministerul de justiție a elaborat un proiect după care Evreii „ajutori de avocați” care au mai mulți ani de practică ireproșabilă, vor fi trecuți avocați definitivii.

Însfîrșit dacă biurocrația rusească a schimbat prea puțin raporturile dintre ea și Evrei, apoi societatea cultă din Rusia a făcut în această direcție mulți pași înainte. Numeroasele organizațiuni sociale, științifice, industriale și comerciale, au discutat starea evreimii fără drepturi egale, făcînd moțiuni în care blamau politica guvernului antisemită.

Cei mai înaintați scriitori ruși Gorki, Andreiev, Merejkovschii, primarul Petrogradului contele Tolstoi și alții protestează prin toate mijloacele posibile contra prigonirii Evreilor, declarînd că chestiunea evreiască nu e decît chestiunea rusească, chestiunea culturii și conștiinței rusești și că o cît mai grabnică rezolvire a ei e absolut indispensabilă pentru însănătoșirea însăși a Rusiei.

Spre sfîrșitul anului suspomeniții oameni politici au format o societate mare rusească pentru studiarea evreimii și pentru lupta contra antisemitismului. Logica lucrurilor a deschis ochii chiar la cei mai indiferenți sau răuvoitori în privința emancipării Evreilor. Majoritatea Dumei care a format faimosul „bloc progresiv” (din această cauză lucrările Dumei au fost suspendate) a cerut desființarea măsurilor restrictive pentru Evrei, libertatea profesiunilor, a locuirii, a învățămîntului și restabilirea presei evrești.

E de notat aci că blocul cuprindea unele personalități din „dreapta” Dumei, pe conservatorii aproape reacționari. Nu e nevoie să mai amintim că restul blocului compus din progresiști, cadeți (constituționaliști-democrați), octombriști înaintați, național-liberali, naționaliști ruși moderați, laboriști, socialiști și revoluționari,—era de partea unor reforme și mai largi pentru Evrei. În special social-democrații au prezentat proiectul de lege după care trebuia să se desființeze orice limitare în drepturile tuturor națiunilor și confesiunilor din Rusia.

În contra dezrobirii Evreilor s'a pronunțat numai „Suta Neagră“ și „Zimbrii“ la congresele reacționarilor, aruncînd toată vina ivirii războiului asupra Evreilor, acuzîndu-i de trădare și cerînd pentru această națiune asuprită, aplicarea nouilor restricțiuni speciale și a legilor lui Dracon. Trebuie însă să recunoaștem că și în această citadelă a întunericului s'a făcut o spărtură și un grup însemnat de reacționari extremi cere totuși revizuirea și reformarea legislației asupra „națiunilor străine“...

„Fie ca cioarele să mai croncănească. Nu mai au multe zile. Rusia inevitabil se îndreaptă spre drumul dreptului și al progresului. În Rusia renovată Evreul va avea locul lui la masa comună“. (Astfel încheie ziarul „Odesschiia Novosti“ revista vieții evrești din 1915)...

Chestiunea ucraineană.—*Poporul ucrainean trăește aceiași tragedie ca și cel polonez și evreesc.* Fiii lui se luptă în diferitele armate dușmane. Și tot în acelaș fel politica ucraineană e ruptă în mai multe părți. Ucrainenii din Rusia sînt incontestabil loiali și patrioți în masă, iar cei din Austria manifestă la rîndul lor cea mai serioasă atașare pentru așa numita „orientare austriacă“. Liga lor, „Liberarea Ucrainei“, duce dela începutul războiului o propagandă energică peste toate hotarele monarhiei dualiste, atrăgînd interesul și compătimirea tuturora pentru cauză ucraineană.

Deputații ucraineni din Austria fac paza intereselor poporului natal, și guvernul central din Viena se socotește mult și serios cu ei. Așa de curînd primul-ministru, contele Stürgk, a reînceput tratative cu conducătorii ucrainenilor pentru înființarea universității speciale ucrainene în Galiția Orientală*). După ce au ocupat guberniile rusești Lublin, Holm și Volîni, Austriacii au permis întrebuițarea limbii ucrainene ca limbă de predare în școlile locale și în general pretutîndeni, în toate instituțiunile, în rînd cu limbile poloneză și germană. Noul mareșal al Galiției a declarat că de acuma înainte toți funcționarii statului trebuiesc să știe toate limbile locale.

Dar... masele principale ale poporului ucrainean trăesc în Rusia, și tocmai aci... chestiunea ucraineană n'a avut noroc în 1915. Încă la 27 Ianuarie ministrul Sazonov în discursul său din Dumă a insistat asupra mișcării ucrainene ca produs al intrigilor străine**). Presa reacționară tot timpul hărțuia pe „mazepiști“. La ea a aderat și o parte din liberalii ruși. Publicistul radical P. Struve scria: „în anumite împrejurări, mișcarea ucraineană s'ar putea desvolta și fiindcă eu nu o simpatizez, socotesc necesar ca însăși societatea rusească să se opună și să reacționeze contra a-

*) Vezi mai jos o citație din „Viața Nouă“ în chestia Universității noi ucrainene.

**) După ce s'a consfătuît cu dd. Tache Ionescu și Nic. Iorga?

cestei mișcări“. Cei din „suta neagră“*), firește cereau aplicarea forții și *cerințele lor au fost satisfăcute*.

La începutul anului au fost oprite toate revistele și ziarele (circa 30) în limba ucraineană. A început urmărirea și suprimarea tuturor societăților, cercurilor și organizațiilor culturale [desființarea lui „Prosvita“ („Luminarea“) din Cameneț-Podolsc], s'au luat măsuri represive contra unor persoane separate—oameni de acțiune ucraineni (deportarea profesorului M. Grușevschii, etc.).

În special turbau „vulturii negri“ în Galiția. Deoarece începînd cu toamna 1914 galițienii au intrat în contact cu populațiunea Ucrainei rusești, s'au luat și alte măsuri ca odată cu ei să nu pătrundă în sudul Rusiei duhul de „trădare“. La timp a fost nimicit totul ce era ucrainean în regiunile ocupate de Ruși, din care cauze Galițienii n'au dus cu ei în Rusia nici o carte, nici un ziar liber ucrainean. Capul religios al ucrainimii galițiene, mitropolitul Șeptițhii, a fost instalat să locuiască în centrul Rusiei în orașul Cursc.

În a doua jumătate a anului cînd în toată Rusia s'a observat o mișcare intensă socială, s'a produs și în chestiunea ucraineană o oarecare întorsătură spre mai bine. *Congresul progresiștilor a enunțat o moțiune condamnînd toate represivitățile contra mișcării ucrainene*. Cîteva adunări de „zemstve“ (consiliile județene și guberniale) și congrese cooperative au insistat asupra stării nenormale a ucrainimii și mai ales arătau starea tristă a presei ucrainene. *Insfîrșit în Dumă a avut loc șirul întreg de interpelări în favoarea ucrainenilor. Miliucov, Dziubinschii și Alexandrov au biciuit politica represivă în privința Ucrainei.*

Fracțiunile din stînga au interpelat despre suprimarea ziarelor și revistelor ucrainene, *care interpelare a fost primită în unanimitate de Dumă în ședința din 28 August.**)* Programul blocului progresiv cuprindea (§ 7) „necesitatea restabilirii drepturilor presei malo-ruse (ucrainene)“. Toate acestea au influențat politica guvernului rus *** și spre toamnă *interzicerea a fost ridicată în ce privește presa ucraineană*. Din nou au apărut organele periodice în limba ucraineană: în Odesa—revista „Osнова“ („Temeiul“), în Haricov—ziarul „Gaslo“ etc...

Însăși societatea ucraineană n'a dormit în acest timp. Vara trecută reprezentanții Ucrainenii au înaintat miniștrilor două memorii; *unul „despre problemele politicii interne în privința populațiunii ucrainene“ și altul „despre școala ucraineană“*. Oamenii de acțiune, ucrainenii au vizitat mai mulți deputați, lideri de partide și îi informau despre starea actuală a chestiunii ucrainene.

*) Nu cumva dd. Take Ionescu și N. Iorga (autorul „Ucrainei Românești“) au fost inspirați și de această „elită“ a Rusiei, cînd în parlamentul român negau existența Ucrainei?

**) Adoratorul lui Chopin din parlamentul român și savanții istorici romini habar n'au de toate acestea.

***) Dar n'au influențat pe „Europenii“ din România.

Societatea rusească a fost în acelaș timp bine informată asupra ucrainimii de o revistă ce apare la Moscova „Viața Ucraineană” („Ucrainiskaia Jizni”), în rusește. Colaboratorii ei publicau și broșuri separate (despre Galiția, etc...), scriau articole în mai multe ziare și reviste bine răspândite rusești. Toată această literatură sau mai bine zis „contra-literatură” a fost absolut indispensabilă ca o contrapondere a celui potop de literatură reacționară în chestiunea ucraineană, care a năvălit după ocupațiunea Galiției de către armatele rusești.

Cu toate loviturile grele primite, *mișcarea ucraineană continuă să se desvolte* în adînc dacă nu în lat. Conștiința de sine națională prin intelectualii ucrainenii *a crescut mult în 1915*. E-courile multe călduroase și dureroase la moartea profesorului Rusov (rus de origină, care toată viața lui a consacrat-o *revendicărilor ucrainene*) în Octombrie trecut, au arătat și orbilor că *chiar în această vreme întunecată ucrainimea e vie*, că ea se simte și se cunoaște ca o întreagă colectivitate națională.

Și mai mult decît oricînd ucrainimea e gata astăzi să lucreze fără sfîrșit și să se lupte pentru viitorul strălucit.

Existența Ucrainei contestată de dd. Take Ionescu și Nic. Iorga. — Capitolul „Chestiunea Ucraineană” l-am reprodus traducîndu-l *în întregime și literă după literă* din „Odesschiia Novosti”, din 4 Ianuarie 1916. Acest număr de ziar, ca și celelalte din care am extras chestiunile poloneză și evreiască îl țin la dispoziția oricui ar vrea să se convingă că contrar oamenilor autorizați din România modernă, cum sînt dd. Take Ionescu și Nic. Iorga, Ucraina prezintă un întreg etnic mare și viu. Cine cunoaște Polonia după un singur Chopin—nu poate firește să cunoască Ucraina care n'a avut și ea pe Chopin-ul ei...

La Biblioteca centrală a Universității din Iași se primește regulat acea revistă pomenită în Capitolul „Chestiunea ucraineană”, adică „Viața Ucraineană”, ce apare la Moscva și *luminează de 5 ani crierii Rușilor* asupra ucrainismului. Sîntem siguri că nici un alt No. al acestei reviste mari (la fel cu „V. R.”) nu le vine Romînilor dela un popor vecin de 25—30 milioane de suflete. Habar neavînd de toate manifestările vieții naționale ucrainene, am ajuns să contestăm însăși existența Ucrainei. Dar oare cunoaștem mai bine Rusia, Bulgaria, Serbia, Austro-Ungaria, Turcia — țări de care sîntem înconjurați și al căror complex ne determină politica și viitorul?... Rătăcim *d'aia* mereu între trei brazi, crezînd că e pădure deasă...

Din această „Viață Ucraineană” aflăm mai multe lucruri noi și absolut surprinzătoare. 23 deputați ucrainenii în Dumă, circa 30 organe de presă ucraineană (înaintea lui 1915), trupe dramatice și de operetă, ucrainene—peste 40!, consiliile județene și guberniale din Poltava, Cernigov, Kiev, Harcov, Ecaterinoslav, Volîni, Podolia, etc., compuse în majoritate covîrșitoare

din ucraineni, „Casele poporului“ ucrainene din Kiev, Poltava etc., profesori, cercuri culturale, societăți studențești...

Firește că armata și funcționarii statului sînt neucraineni în sud-vestul Rusiei! Dar de aci e o distanță mare până la „neexistența Ucrainei“. Vom căuta să mai lămurim în „V. R.“ problema ucraineană *) atît de strîns legată de interesele romînești, legată—nu în mintea d-lor Ionescu și Iorga, din nefericire. Ne vom folosi cît de curînd și de revista „Viața Ucraineană“. Aci nu ne rămîne locul decît să reproducem punctul romînesc de vedere sunînd cu atîta demnitate națională, asupra problemei romîno-ucrainene din Bucovina.

„Viața Nouă“, organul național al Romînilor bucovineni publică următoarele :

„Gazetele din Cernăuți, întemeindu-se pe izvoare ucrainene, au răspîndit vestea senzațională că chestiunea unei universități ucrainene în estul monarhiei noastre a devenit iarăși actuală și că sediul acestei universități ar fi proiectat la Cernăuți. Recunoaștem pe deplin îndreptățirea Ucrainenilor de a înainta cultura lor națională prin dobîndirea celei mai înalte instituțiuni culturale precum este universitatea; recunoaștem în urmă dreptul ca ținuta lor patriotică să fie recompensată în această măsură largă, însă crearea unei universități ucrainene cu sediul în Cernăuți o credem deadreptul catastrofală pentru liniștea țării. Centrul cultural al Ucrainenilor este partea din sud-est a Galiției și acolo se cuvine să fie reședința universității. În Bucovina cel dintăiu drept pentru o universitate națională îl are poporul romîn a cărui cultură este mai veche și ale cărui instituțiuni culturale sînt mai numeroase și cu mult mai dezvoltate. Iar dacă este vorba ca universitatea ucraineană din Cernăuți să fie centrul cultural al tuturor Ucrainenilor de sub stăpînirea glorioasei case a Habsburgilor, atunci revendicăm și din acest punct de vedere dreptul întîietății, căci o Universitate romînească în Cernăuți ar fi chemată să satisfacă trebuințele culturale nu numai ale poporului romîn din Bucovina, ci și ale celor patru milioane de Romîni din Transilvania și Ungaria pe care soarta nici până astăzi nu i-a învrednicit să aibă parte de o asemenea instituțiune culturală.

Rămînînd să tragem învățătură din asemenea împerechiare nefirească de universități, precum s'a încercat la Viena și la Innsbruck, nu putem crede în seriozitatea și temeinicia știrilor tendențioase despre înființarea unei universități ucrainene la Cernăuți“.

Această citație ne poate vorbi și ea cît de bine sînt informați unii politiciani romîni cu toate gurile lor de aur și zahar, asupra vecinilor cu care are a face mai mult neamul nostru.

Alexis Nour

*) Vezi și articolul nostru „Problema romîno-rateană“ în „V. R.“. 1914 No. 10—11—12.